

УДК 1(091):2-18 Святий Августин
DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2021.37.2>

АНТРОПОЛОГІЧНЕ ВЧЕННЯ СВЯТОГО АВГУСТИНА

Василь Гоголь

*Приватний заклад вищої освіти «Івано-Франківська академія Івана Золотоустого»,
факультет гуманітарних наук, кафедра богослов'я
вул. Гарбарська, 22, 76019, м. Івано-Франківськ, Україна*

У статті здійснено богословську і філософську рефлексію антропологічного вчення святого Августина (354–430) на основі аналізу його творчої спадщини, зокрема творів «Сповідь», «Енхірідіон», «Про безсмертя душі», «Про свободу волі». Актуалізація вчення св. Августина сьогодні зумовлена його високим авторитетом як у Католицькій Церкві, так і в Православних Церквах та його впливом на розвиток християнської філософії. Обґрунтовано тезу про те, що антропологічне вчення св. Августина є глибоко богословським, адже в своїй аргументації спирається на Святе Письмо, розглядає людину як творіння на образ Божий. У статті проаналізовано розвиток святым Августином вчення про походження душі, проблеми єдності двох субстанцій – душі й тіла, свободи волі людини.

Августин каже, що людина створена з нічого і становить єдність душі і тіла як форми і матерії, а матерія вже є благом як творіння Боже. Єдність душі і тіла надає людині особливий статус у світовій ієрархії, як посередника між царством духовним і царством матерії. Августин відкидав уявлення про душу як гармонію тіла і вважав, що людина – це єдність двох субстанцій, що знаходяться в єдності, але не змішані одне з одним. Від тіла душа відрізняється досконалістю, яка, на думку Августина, походить від Бога. Він рішуче захищає безсмертність, нескладність та розумність душі.

Августин розглядає свободу волі як суттєвий атрибут людини, що означає можливість вибору між різними об'єктами. Вільна воля є благо, дароване Богом, але водночас є передумовою здійснення гріха. Розв'язуючи проблему дарування Богом людині волі, Августин класифікує блага, даровані людині Богом, на три групи: великі (справедливість, розсудливість, стриманість, праведний розум); середні або звичайні (необхідні для праведного життя); найменші (праведне життя можливе і без них). При цьому воля є середнім благом, за допомогою якої людина домагається великих благ, але, відвернувшись від незмінного загального блага до нижчого, грішить. Августин підкреслює, що вільна воля є необхідною умовою праведного життя, а без свободи волі немає ні провини, ні відповідальності. Відповідальність кожної людини за здійснений нею вчинок ґрунтує справедливість божественної відплати. Людина має можливість повернутися до праведного життя, однак лише за допомогою божественної благодаті. Благодать – особлива божественна енергія, яка діє по відношенню до людини і виробляє зміни в її природі.

Ключові слова: святий Августин, антропологічне вчення, людина, тіло, душа, єдність з Богом, свобода волі.

Актуальність проблеми полягає в тому, що постать св. Августина (Блаженного Августина, Августина Аврелія) (354–430), його богословські погляди і праці, життєвий шлях і діяльність вплинули на формування богослов'я як Західної Католицької, так і Східних Православних Церков, позначились на розвитку філософії, церковного і державного права. При цьому, за визначенням Н.П. Марченко і Я.Ю. Марченко, «і в філософській, і в богословській сферах цей теолог виявляється водночас і новатором, і глибоко закоріненим в античну та християнську традицію; є представником відмираючої римської культури і водночас своїми ідеями – стає відправною точкою для майбутнього» [21, с. 384]. Зростання інтересу до теології св. Августина на початку ХХІ ст. зумовлюється тим, що цей Отець Церкви справив значний вплив на формування тринітарного богослов'я (тріаоло-

гії), антропології, онтології, етики та соціальної теорії [1, с. 414–415], а в умовах екуменічного діалогу приклад його авторитетності (зокрема визнання його титулу «блаженного») на християнському Сході та Заході стане добрим стимулом для богословських пошуків єдності Христової Церкви до «великого розколу» 1054 року.

Огляд досліджень сьогодні ускладнений хоча б тим фактом, що лише бібліографічний покажчик праць про Августина сягає понад 200 сторінок [16, с. 231]. До тематики життєпису і творчості св. Августина зверталось чимало богословів, філософів та істориків. Серед них варто згадати, зокрема, українського богослова міжвоєнного періоду ХХ ст. А. Іщака, який в статті «Святий Августин і Схід» звернув увагу на авторитетність постаті святого Августина в Східній Церкві, підкреслюючи, що його вшановували навіть «тоді, коли фотіянізм увійшов у науку східньої Церкви», зокрема такі поборники Католицької Церкви, як Максим Грек і Феофан Прокопович [15, с. 49–63]. В незалежній Україні на фоні релігійного відродження значний інтерес до постаті св. Августина продовжив розвиватися, зокрема у різногалузевій науковій літературі – філософській (І. Козовик [19], А. Пашук [25], Б. Рассел [26], Н. Хамітов, Л. Гармаш і С. Крилова [32]) та богословській (П. Зинич [13], І. Козовик [18], О. Кіндій і М. Горяча [23], Л. Падовезе [24]). Серед найновіших досліджень, присвячених св. Августинові, слід згадати праці українських дослідників М. Готича [12], О. Карліної [16], Д. Ковальова [17], А. Макогона [20, с. 119–121], Н. Марченко та Я. Марченко [21], С. Чутченка [33], російських дослідників М. Зінковського [14, с. 296–302], В. Нікітіна [22], А. Сидоренко [28], О. Шульман [34].

Метою статті є здійснення богословської та філософської рефлексії антропологічного вчення св. Августина, зокрема його поглядів щодо походження душі людини, проблем єдності двох субстанцій (душі і тіла) та свободи волі людини.

Однією з найважливіших праць св. Августина є «Сповідь», автобіографічний твір, в якому відтворено стосунки людини, яка шукає щастя з Богом і розглядає також природу людини з власного досвіду і на основі Святого Письма [19, с. 134–135]. Августинове антропологічне вчення є поєднанням людини з Богом. Для Августина, як і для всіх християнських мислителів, людина є творінням, на якому є Божий образ [1, с. 625–627]. Так, у творі «Сповідь» св. Августин розповідає про безперервний пошук душі, яка знаходить спокій у Бозі. «Ти створив нас для Себе, і не знає спокою серце наше, допоки не заспокоїться в Тобі» [4, с. 32].

Роздумуючи про створення людини, Августин каже, що людина створена з нічого і становить єдність душі і тіла [4, с. 304]. Тут він заперечує платоніків, які стверджували, що сутністю людини є лише душа. Натомість св. Августин вважає, що людина – це розумна душа, що володіє своїм тілом [30, с. 237].

Для Августина незмінне буття є чистою формою, тіло ж – змінність, і тому людина складається з форми і матерії. Матерія є чиста можливість, але вона здатна приймати форму, і саме ця здатність вже є благом. Для Августина матерія – благо, як творіння Боже, і тому він не може сприймати її як щось протилежне Божеству [2, с. 217–221]. «Бо ж саме з повноти Твоєї доброти існує кожне Твоє творіння, щоб добро, яке для тебе ні в чому не може бути корисним, а ні зрівнятися з Тобою не може, все-таки було, оскільки воно могло утворитися від Тебе. Чим заслужила в Тебе тілесна матерія, щоб принаймні існувати «невидимою і неупорядкованою»? Бо ж вона не могла бути навіть такою, коли б Ти не створив її» [4, с. 265].

Єдність душі і тіла надає людині особливий статус у світовій ієрархії. Людина – посередник між царством духовним і царством матерії. Все творіння реалізовано в людині, бо вона і мислить розумом, і відчуває, і рухається тілом в просторі. Однак, будучи посеред-

ником, людина, звичайно ж, належить обом світам відразу. А раз обидва світи – тілесний і духовний – субстанціальні, ясно, що Августин не міг розуміти зв'язок між душею і тілом в дусі аристотелізму, як зв'язок між формою і матерією, і бачити в душі ентелехію тіла. З тієї ж причини Августин відкидав уявлення про душу як гармонію тіла. Людина не є одна субстанція, що складається з тіла і душі; вона є єдність двох субстанцій: тіло і душа, що знаходяться в єдності, але не змішані одне з одним. Основна відмінність цих двох субстанцій полягає в тому, що тіло змінюється і в просторі, і в часі, а душа тільки в часі. Крім того, субстанція душі більш високої гідності, ніж субстанція тіла, а нижче не може змішуватися з вищим [30, с. 237].

Августин розділяє думку Плотина про те, що душа, маючи можливість пізнавати вічне, сама повинна бути вічна, і тому Августин, як і до нього Плотин, пише трактат, який так само і називає: «Про безсмертя душі», в якому якраз і наводить докази про безсмертя душі. Один з доказів формулюється так: якщо я маю здатність пізнавати вічну істину, то це може бути тільки в тому разі, якщо в мені є якась частина моєї природи, яка володіє вічним існуванням. Деякі кажуть, що душа – це гармонія тіла, що Августин заперечує. Як це може бути? Кожна мисляча людина знає, що мислення набагато ефективніше тоді, коли воно намагається немов би відволіктися від свого тіла, від своїх тілесних звичок, від якихось зовнішніх, тілесних подразників. Душа не може бути смертною, тому що у душі немає ворогів. Все, що вмирає, вмирає від якогось зовнішнього впливу, від якогось ворога. Найсильнішим ворогом для душі є брехня, але брехня не може вбити душу, тому що людина за своєю природою обманюється. Обманюватися – значить мислити, а мислити – значить шукати істину. Отже, обманюється тільки той, хто живе [3, с. 268–269].

«Душа як самобутня субстанція не може бути ні тілесною властивістю, а ні видом тіла. Вона не містить в собі нічого матеріального, має лише функцію мислення, волі, пам'яті, але не має нічого спільного з біологічними функціями. Від тіла душа відрізняється досконалістю» [3, с. 271]. Таке розуміння існувало й у грецькій філософії, але в св. Августина вперше було сказано, що ця досконалість походить від Бога, що душа близька Богу і безсмертна. Душа, а не тіло пізнає Бога, тіло ж перешкоджає цьому пізнанню. Перевага душі над тілом вимагає, щоб людина піклувалася про душу, придушуючи чуттєві наслідки [30, с. 237].

Отже, св. Августин навчає, що по своїй природі душа нематеріальна і безсмертна, хоча і має початок свого буття, оскільки створена Богом. А також душа представляє чисту невизначеність і потенційність. Найвища сила душі – розум, що має у собі три здібності: силу пам'яті, розсудливого та інтуїтивного знання та волю. По відношенню до тіла душа виступає як оживляюча, об'єднуюча і конструююча сила, а також як чуттєва здатність [2, с. 397–399]. Августин рішуче захищає безсмертність, нескладність та розумність душі, відкидає вчення маніхейців про еманцію душі від Бога, хоч до способу, коли і як з'явилася душа у новонародженого, ясно не висловлюється. У питанні про походження душ св. Августин, на думку одних дослідників, стоїть на межі між традиціонізмом і креаціонізмом [19, с. 137], деякі ж стверджують, що «авторитетні отці Церкви як Григорій Богослов та блаж. Августин не підтримували однозначно ні позиції традиціонізму, ні креаціонізму, обґрунтовуючи це тим, що Святе Письмо не дає достатніх підстав для надання переваги тому чи іншому підходу у визначенні сутності природи походження душі» [9, с. 39].

Традиціонізм був дуже зручний для пояснення способу передачі первородного гріха від батьків до дітей, але він припускав матеріальність і подільність душі, що було несумісне з поглядами св. Августина про природу духовного начала [19, с. 137]. Креаціонізм, вчення про створення душ Богом для кожного тіла, що народжується, мало свої труднощі.

По-перше, якби Бог заново створював кожну душу, то це суперечило б Його незмінності й загальному вченню про створення світу одночасно. По-друге, цю теорію важко примирити з вченням про первородний гріх. Душа, створена Богом, була б чиста, і з боку Бога було б несправедливо вселяти її в тіло, від якого вона заражалася б первородним гріхом. Тому св. Августин не дійшов остаточної думки з цього питання [13, с. 522–523].

З появою християнської філософії людина починає сприйматись як суб'єкт із свобідною волею, який вміє відрізнити істину від брехні, добро від зла, через це – відповідає за свої дії [1, с. 830]. У «Сповіді» св. Августин звертається до проблеми свободи, а в трактаті «Про свободу волі» він розмірковує про здатність волі бути вільною і значення цієї здатності в духовному житті людини, тоді як в творі «Про град Божий» він розглядає свободу волі людини в зв'язку з проблемою теодицеї. Саме в цих творах містяться найбільш характерні риси уявлень св. Августина про свободу волі [1, с. 457–459].

Св. Августин розглядає свободу волі як суттєвий атрибут людини. Свобода волі належить до сутності людини і означає можливість вибору між різними об'єктами. «Воля є нічим не примушене прагнення душі» [31, с. 13]. Тілесна природа людини тягне до всього тілесного, чуттєвого, душа тягне до духовного, а також до Бога. Як істота розумна людина може боротися з негідними потягами. Вільна воля є благо, дароване Богом. Благо вже тому, що все, створене Богом, є благо.

Але вільна воля є передумова для здійснення гріха: «ми маємо свободу волі і гріхи здійснюємо тільки завдяки їй» [6, с. 27]. Тоді виникає питання: «чому Бог дав людині свободу волі, бо, якби людина не отримала її, вона, у всякому разі, не могла б грішити» [6, с. 27–28]. Щоб відповісти на це питання, Августин вибудовує спеціальну класифікацію благ, дарованих людині Богом: великі (справедливість, розсудливість, стриманість, праведний розум); середні або звичайні (необхідні для праведного життя); найменші (праведне життя можливе і без них). Великими благами неможливо користуватися погано, благами середніми і найменшими можна користуватися як добре, так і погано [6, с. 28]. Воля є середнє благо, вона «домагається перших і великих людських благ, хоча сама є благом середнім. Але воля, відвернувшись від незмінного і загального блага і повернувшись до власного блага, нижчого, грішить» [6, с. 54].

Отже, в свободній волі укладений корінь і добра, і зла. Вільна воля необхідна умова для праведного життя. Без вільної волі людина не може жити правильно, тому Бог дарував її людині [1, с. 830]. Більш того, «кращими своїми служителями Бог поклав вважати тих, хто служив Йому вільно. А цього ніяк не могло б бути, якби вони служили Йому не добровільно, а в разі потреби» [6, с. 56].

Свобода волі дарована людині для благих цілей. «Але від того, що завдяки їй також відбуваються і гріхи, звичайно, не слід вважати, що Бог дав її для цього, а оскільки без неї людина не може жити праведно, це є достатньою причиною, чому вона повинна бути дарована» [6, с. 57].

З іншого боку, абсолютно справедливо, що без свободи волі немає ні провини, ні відповідальності. «Гріх – зло такою мірою довільне, що він не був би гріхом, якби не був довільним» [6, с. 58]. «Адже те, що не зроблено добровільно, не було б ні гріхом, ні праведним вчинком. А тому і покарання, і нагорода були б несправедливі, якби людина не володіла свободою волі» [6, с. 59].

Людині від початку була дана свобода волі, щоб вона вільним рішенням волі здійснила призначення, дане їй Творцем. Первісна вільна воля (воля Адама) – «добра воля». Бог «створив людину доброю, і, отже, з доброю волею» [8, с. 26]. Тому за вченням св. Августина, свобода волі – це можливість вибирати добро. В результаті гріхопадіння Адама

людська природа стала глибоко зіпсованою. Людина має можливість повернутися до праведного життя, однак без божественної благодаті, своїми силами це зробити вже не може.

Бог наперед знає до найменших подробиць про все, що станеться з людиною. Божественне передбачення «не виключає сам акт вибору... і тим більш суб'єктивне переживання цього акту як вільного» [8, с. 472]. З того, що Бог знає, що саме воля вибере, не випливає, що воля не вибирає. Якщо хтось знає, що я виберу, то цим не виключається сам акт мого вибору і тим більше суб'єктивне переживання цього акту як вільного.

Отже, згідно з вченням філософа, свобода волі – це можливість вибирати добро, наявність свободи волі робить людину відповідальною за її вчинки. А як перший і найбільш жахливий людський злочин св. Августин розглядає гріхопадіння Адама. Перша людина, наділена свободою волі, вжила її неправильно, увійшовши в протиріччя зі своєю істинною природою, актуалізувавши протистояння добра і зла (божественної природи і природи спотвореної) і давши початок земної історії [8, с. 475].

Свобідна воля робить людину незалежною, і людина може робити добро чи зло за своїм бажанням. «Якби не було вільної волі, то не було б відмінності між добрими і поганими діями» [2, с. 121].

Також св. Августин розкриває сутність людської волі у співвідношенні свободи волі людини і божественної благодаті. Блага воля орієнтує людину на добро, а зла – на зло. Відповідальність кожної людини за здійснений ним вчинок обґрунтовує справедливість божественної відплати. Силою, яка багато в чому визначає порятунок людини і його устремління до Бога, є божественна благодать. Благодать – особлива божественна енергія, яка діє по відношенню до людини і виробляє зміни в її природі. Без благодаті є неможливий порятунок людини. Вільне рішення волі – лише здатність прагнути до чого-небудь, але реалізувати свої прагнення в кращу сторону людина здатна тільки за допомогою благодаті. Благодать в поданні св. Августина безпосередньо пов'язана з основним догматом християнства – з вірою в те, що Христос спокутував за все людство. Значить, за своєю природою благодать має загальний характер і вона дарується всім людям, однак очевидно, що не всі люди спасуться. Августин це пояснює тим, що деякі люди не здатні прийняти благодать [2, с. 121].

У своєму антропологічному вченні св. Августин розглядає походження душі людини від Бога, чим стверджує її досконалість і безсмертність, хоча й не вирішує проблеми остаточно, коливаючись між традуціонізмом і креаціонізмом. Розрізняючи дві субстанції – душу і тіло, він підкреслює прагнення людини до пізнання Бога, що реалізується через розум як найвищу силу душі. Однією з головних властивостей людини є свобода волі, яка, за вченням богослова, дарована Богом людині як здатність обирати добро, а її реалізація людиною є передумовою і добра, і зла (гріха). Свобідна воля людини визначає її відповідальність за вчинки перед Богом, однак спасіння є неможливим без благодаті. Отже, антропологічне вчення св. Августина пронизане глибокими богословськими аргументами.

Список використаної літератури

1. Августин. Pro et contra / Составители Р.В. Светлов, В.Л. Селиверстов. Санкт-Петербург : Издательство Русского Христианского Гуманитарного Института, 2002. 976 с.
2. Августин Блаженный. Энциридион или о вере, надежде и любви. Киев : ИСА, 1996. 411 с.
3. Августин Блаженный. О бессмертии души. Москва : АСТ, 2004. 509 с.
4. Августин (Святой). Сповідь / пер. з латини Ю. Мушак. 3-є вид. Київ : Основи, 1997. 320 с.

5. Августин Блаженний. Творіння / під. ред. Філарета (Денисенка). Київ : Вид. відділ УПЦ КП, 2015. 756 с.
6. Антология средневековой мысли (Теология и философия европейского Средневековья): в 2 т. / под ред. С.С. Неретиной. Санкт-Петербург: Русский христианский гуманитарный институт, 2001. Т. 1. 539 с.
7. Антология средневековой мысли (Теология и философия европейского Средневековья): в 2 т. / под ред. С. С. Неретиной. Санкт-Петербург: Русский христианский гуманитарный институт, 2002. Т. 2. 635 с.
8. Блаженный Августин. Творения: в 4-х т. Т. 3: О Граде Божиим. Книги I–XIII. Санкт-Петербург: Алетейя; Киев : УЦИММ-Пресс, 1998. 595 с.
9. Веремейчик С.В. Концептуалізація душі у контексті релігійно-антропологічних пошуків представників української філософської думки кінця XIX – першої половини XX століття: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук. Спеціальність 09.00.11 – релігієзнавство / Національний університет «Острозька академія». Острога, 2021. 198 с.
10. Гаврилюк Т.В. Християнська антропологія в її сучасних трансформаціях: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук. Спеціальність 09.00.11 – релігієзнавство / Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. Київ, 2015. 33 с.
11. Гаврилюк Т.В. Людина в християнській антропології XX–XXI століття. Київ : Світ знань, 2013. 246 с.
12. Готич М.І. Рецепція християнського персоналізму Августина в сучасній православній теології: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук. Спеціальність 09.00.14 – богослов'я / Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2019. 230 с.
13. Зинич П. Патрологія. Київ: Київська православна богословська академія Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2013. 639 с.
14. Зинковский М. Об истоках и современности богословского употребления термина «персона». *СХОЛН*. 2013. Vol. 7, 2. С. 288-309.
15. Іщак А. Святий Августин і Схід. Богословія. Львів, 1931. Том IX, кн. 1-2. С. 49–63.
16. Карліна О. Трактатування людини у «Сповіді» Августина Блаженного // Волинський благовісник. 2018. С. 231–243. URL: http://vb.vpba.edu.ua/public/pdf/6_17.pdf.
17. Ковальов Д.В. Вплив філософії Аврелія Августина на сучасність. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kovalov_Denys/Vplyv_filosofii_Avrelia_Avhustyna_na_suchasnist.pdf?
18. Козовик І. Антропологія. Івано-Франківськ : Івано-Франківський Теологічно-Катехитичний Духовний інститут, 1997. 231 с.
19. Козовик І. Історія філософії. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2008. 420 с.
20. Макогон А.А. Трансформація античних філософських парадигм в есхатології Максима Сповідника: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Спеціальність 033 – Філософія / Сумський державний університет. Суми, 2020. 253 с.
21. Марченко Н.П., Марченко Я.Ю. Августин Гіппонський: неогуманістичне бачення «Людини віри» у межах довідкової біографіки. Українська біографістика. 2013. Вип. 10. С. 381–401. URL: <http://biography.nbuv.gov.ua/data/vidannya/10/JRN/pdf/25.pdf>.
22. Никитин В. К антропології Блаженного Августина. URL: http://anthropology.rchgi.spb.ru/avgustin/avgustin_i1.htm (дата звернення: 21.07.2021).
23. Отці Церкви про багатство і бідність / Пер. О. Кіндій та ін.; за ред. М. Горячої. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2018. 360 с.
24. Падовезе Л. Вступ до патристичного богослов'я. Львів : Свічадо, 2001. 178 с.

25. Пашук А.І. Нариси з історії філософії середніх віків : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 712 с.
26. Рассел Б. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Таращука, Київ : Основи, 1995. 759 с.
27. Редакція ВУЕ. Аврелій Августин. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Аврелій Августин> (дата звернення: 18.08.2021).
28. Сидоренко А. Вопросы перевода и интерпретации Священного Писания в переписке Блаженного Августина с Блаженным Иеронимом. XIX ежегодная богословская конференция Православного Свято-Тихоновского гуманитарного университета. Москва : Издательство ПСТГУ, 2009. Том 1. С. 176–188.
29. Скворцов К. Августин Иппонийский как психолог. Киев : Типография Губернского управления, 1870. 144 с.
30. Скурат К. Золотой век святоотеческой письменности (IV–первая половина V в.). Москва : Московская Духовная Академия, 2003. 320 с.
31. Столяров А.А. Проблема свободы воли. Москва : «Греко-латинский кабинет» Ю.А. Шичалина, 1999. 208 с.
32. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Навчальний посібник зі словником. 4-е видання перероблене та доповнене. Київ : КНТ, 2016 396 с.
33. Чутченко С., протоієрей. Блаженний Августин і його антропологічні погляди. URL: <https://www.kpba.edu.ua/statti/1277-blazhennyi-avhustyn-i-ioho-antropologichni-pohliady.html>.
34. Шульман О. Монашеская община как общество друзей и как школа внимания: «Правило» Августина и «Правило» Бенедикта. URL: https://iphras.ru/uplfile/root/biblio/chel/ch_3/14.pdf.

ANTHROPOLOGICAL TEACHINGS OF SAINT AUGUSTIN

Vasyl Hohol

*Private Institution of Higher Education
Ivano-Frankivsk Academy of Ivan Zolotousty,
Faculty of Humanities, Department of Theology
Harbarska str., 22, 76019, Ivano-Frankivsk, Ukraine
padre.gogol@gmail.com*

The article provides a theological and philosophical reflection on the anthropological teachings of St. Augustine (354-430) based on an analysis of his creative heritage, including works “Confession”, “Enchiridion”, “On the immortality of the soul”, “On free will”. Actualization of the teachings of St. Augustine today is due to his high authority in both the Catholic Church and the Orthodox Churches, his influence on the development of Christian philosophy. The thesis is substantiated that the anthropological doctrine of St. Augustine is deeply theological, because in his argument he relies on the Holy Scriptures, considers man as a creation in the image of God. The article analyzes the development of St. Augustine’s doctrine of the origin of the soul, the problem of the unity of two substances – soul and body, human free will.

Augustine says that man was created from nothing and constitutes the unity of soul and body as form and matter, and matter is already good as a creation of God. The unity of soul and body gives man a special status in the world hierarchy as a mediator between the realm of the spiritual and the realm of matter. Augustine rejected the idea of the soul as the harmony of the body, and believed that man is the unity of two substances that are in unity, but not mixed with each other. The soul differs from the body

in perfection, which, according to Augustine, comes from God. He resolutely defends the immortality, simplicity and intelligence of the soul.

Augustine sees free will as an essential human attribute, meaning the ability to choose between different objects. Free will is a good given by God, but at the same time it is a prerequisite for committing sin. In solving the problem of God giving man freedom, Augustine classifies the blessings given to man by God into three groups: great (justice, prudence, restraint, righteous reason); medium or ordinary (necessary for a righteous life); the smallest (righteous living is possible without them). In this case, the will is an average good, through which a person achieves great benefits, but, turning away from the unchanging common good to the lower, sins. Augustine emphasizes that free will is a necessary condition for a righteous life, and without free will there is neither guilt nor responsibility. The responsibility of each person for the act committed by him justifies the justice of divine retribution. Man has the opportunity to return to a righteous life, but only with the help of divine grace. Grace is a special divine energy that acts in relation to man and produces changes in his nature.

Key words: Saint Augustine, anthropological doctrine, man, body, soul, unity with God, freedom of will.